

ОКО ШЕСТОГ АПРИЛА 1941-ве

Занимљива чињеница. Има неколико дана, поми-
њали смо седам година од 27-ога марта, и није при том потребно било ни рећи,
ни штампати од које године беше тај мртovski дан. Сви смо ^и знали, знамо, и
знаћемо. Јер је то био дан борбен и позитиван: определио се дух народа, сва-
ки са груди камен, смакао се очију магла, казао да кроз честитост води само
један ~~пут~~ пут у одауку и у чин. — А пре неки дан, при помену датума 6-ти ап-
рич, требало је да људи мало застану, мало да потраже по знању и сећању. Ах, да!
Јер је то био дан негативан, дан разбијања, празник обести. И где људи од мора-
ња и честитости бришу то, заборављају! Ташит каже на једном месту у својој
биографији Агриколе: Е, кад би у моћи нашој било да тако заборављамо, као што
ћутимо! а ето човек заборавља зло, а памти добро. За тако кратко време, годиш-
њину 6-тога априла треба тражити по сећању! Имаћеш више од три, скоро четири
године како је дошао обрачун, дошло успостављање равнотеже, ^{дошао} ~~и~~ постепено забо-
рављање енергично збрисавање ^и разорења редом милиона руку, жељом за уравнотеже-
ним животом милиона и милиона људи.

× ×

Један ситан закон заједнички је у свима идеологија-
ма и системима, философијама и верама: закон равнотеже. Материални свет не по-
стоји ^{без} ~~без~~ тога закона, ни духовни свет, ни логика, ни музика, ни морал. И морал
је ствар рачуна и цифара — учили су у древној Грчкој Питагорејци. Правда је
ствар рачуна — тврдио је Декарт. Равнотеже, то је рачун и обрачун, ^и зато сав ~~о~~
свет стоји на рачуну и обрачуну. Наравно, бивају у том ~~одређеном~~ рачуну грешке,
метке, насиља, јер има енергија у којима живе страсти. Али над енергијама, ^{над садржајима,} сто-
ји закон равнотеже, уравнотежавања. Тога се закона боје нарочито силни обесни,
разбијачи, они који падну у перманентну инспирацију да мисле само о ^{дојмама изјаш} ~~себи~~. Зна
се, Цезар и Наполеон трзали су се на пророчанства, нагињали да слушају метафи-
зичка објашњења за оно што је по рачуници јасно и неизбежно. Хокус-покус са
божанственим цезаром није се држао, оборио га је закон равнотеже. Обест су
кављевале све митологије ^и у боговима. Али та зла инспирација држи се у човеку.
Кад је обест ушла у главу Цезара и Наполеона, ^{не само} ~~и~~ у наше време, у једнога
вођа онда тако аналитичке главе какве су биле Цезарови ^и Наполеонове ~~не знају~~
више прорачунати ход великога позива и границе великога позива испре, закона
равнотеже. ~~долазе~~ ^и г

равнотеже. Мождаће Питагорино гениално учење некад још имати дају етапу: ~~можда~~ можда ће ~~дн~~ ^{дн} систем да се цифрама и пише, да се шифарним начином говори у пресудним тренутцима, те да нестане заблуда и збрка због неадекватности и непрецизности језичкога израза. Можда би онда обест изгубила моћ и чар да заслепљује и заводи људе. Иако су Немци волели оног шестог априла обесну теорију: ~~Уништити, све уништити~~ и Русију, и Енглеску, и Јапун. Рачунски, по закону, равнотеже ^{за мислену равнотежу} исход је и ту био јасан и неминован од самога почетка. "Сломиле се силе, мора се скомити" — говорио нам је сељак наш, по закону равнотеже, искључено је да се свет уништи, као што је искључена и светска владавина у буквалном смислу. Али, по закону равнотеже могућно је да се расе умарају¹. Да ли ће на то мислити они који су ~~неправди~~ претрпели две тешке катастрофе². Да ли ће на то помишљају и данашњи обесну изазивачи који хоће власт над народима³. Да ли не виде да се закон равнотеже добро слаже са тенденцијом: ~~народи~~ да народи живе и раде без господара⁴, газда и ~~пар~~ ^{покушали} патрона. Немачки вођи, пре седам година ~~напали~~ су да разговарају са законом равнотеже језиком уништења. Шта се десило⁵. Настала равнотежа по ужасну цену: Немачка је изгубила Немачку, али је Европа изгубила једну од најкултурнијих својих земаља, Немачку.

x x

Априла 6-тога, преседам године, немачки авиони, за оно време моћни, сребрнasto бели албатроси — разбили су Београд. Авијатичари, екити на војска, не пљачкају, они уништавају. Облетели, надлетели, улетели. По Београду — ране, ране, ране. Али Београд има мушко, тврдо срце. И мушку врлину: веру у рачун и правду. Завладама је тишина, она, како каже један песник, са великим звуком које одједаред испуни град, околину, реке, поља. Нигде звука човечјег живота, нигде звука човеку ускужене материје. Вода не клокоће више по водоводним цевима, електрична струја не пева више у жицама. На неким местима града прљава је зера изливане воде. По какавцима, угрању дрвећа, гужве бакарне жице. Разбили су авијатичари равнотежу материје ~~и~~ и функција: један чист, непогрешно правичан рачун збркама, и са гордошћу напустили сферу уништења. За њима су стигли моторизовани који се крећу по земљи. Гордо грме у град на разноразним точковицама. Понеко сјаше са челичнога коња, проба неку браву, гледа око себе, запише нешто у циплу ~~бележницу~~ бележницу. Један је сјехао пред разливеном прљавом водом и жудно се загледао у ту воду. Мори га жеђ — разравнотежење утробних функција. Српски не зна — нема адекватан језички израз. Иако онога ко зна немачки — шифарни сигнали још нису језик и логика. Мутна вода је прекила и ~~сте~~

степеник у разбијену апотеку. Апотека мора имати више славина. Загази у воду, уђе у апотеку, проба две водоводне славине. Тврде, суве, беживотне, разравнотеже не. — Васер? — лови кије. Одговара му, између неколико ретких пролазника, средовечан човек, професор хемије, немачки ђак који је у Шарлотенбургу сјајно научио све о закону равнотеже. — Водовод је разбијен, мртав. — Шта ли пијете? — Како ко. Ми идемо 4-5 километара по воду за пиће а за друго на реку, на Саву. — А где је та пијаћа вода, и јесте ли сигурни да у тој кући и сада још има воде? — Није то кућа. — Бунар? — Не, то је поље наша земља, извор тече, на две куне. — Клевасер, ах! Тече стално, има доста воде. — Да да, ја сам лично јутрос ишао по воду — под земљом је све у реду. — А где је то? — вали пали Београда, окуша, гледа, понавља као основац, оде мајзад великим касом на Топчидеру.

х х

Аристотел размишљајући о ратовима и препадима, забележио је: Најсрамнији злочини су почињени не због сиромаштва и оскудице, него због експреса, прекомерности. Од свих експреса, обест је онај који ~~зав~~ закон равнотеже апсолутно не подноси. Историја ~~са~~ истиче врсту цифарног термина: до дванаест година највише, и онда извесна катастрофа. Обест је она фаза људске искварености, кад човек или нација не осећа више материални свет око себе као стварност од самих закона ~~и~~ рачуна, и кад не верује у друге народе. Обесна нација, то је врста забуделих метафизичара који ~~разним~~ разлозима тумаче потпуно јасне ствари и појаве. Ужасно је стање кад један народ не може нормално да замисли други народ, не може да верује у њега, не може да му жели живот. Априла 6-тога, пре седам година, такву је поруку донела нама једна обесна политичка и раскретеорија. Језив период је настао за нас после тога. Највећи део народа у окупацији, много, више него много војске у заробљеништву. Али, убрзо је велики закон равнотеже нашао код нас савезника: народни устанак, вера у мушку врлину рачуна и правде. У нечијем дневнику из окупације стоји: Београд је порушен, ~~па~~ попађен, прегажен од непријатеља. Телефони узети, станови реквирирани, радње затворене, наш бакалин с периферије, и други бакали, у Немачкој, у когору или на раду, стара ~~Пазова~~ у другој држави, Рушањ опљачкан, Универзитет не ради, из Музичке школе однети клавири — све пропало, све мртво... Али, народни устанак жив, и зато и наш живот само испрегнут, само разравнотежен. Данас, свега седам година касније — прилично смо заборавили 6-ти април. Данас је историјски календар те епохе овако састављен: 27-ми март, 7-ми јун, 20-октобар — а после, као велика река, мала, ведро, радна генерација, радни устанак народа над њим дух свага